

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sol Triplex In Eodem Universo

Hermann, Amand

Sultzbaci, 1676

Octava. De Verbo mentis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95850](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95850)

QUÆSTIO VIII.

De verbo mentis.

Communis est sensus dari verbum

mentis, sicut certum est dari verbum oris, & hoc expressè docet Scotus 1. d. 3. q. 7. post D. Augustinum ubi dicit: *Verbum cordis est actum intelligentie productum à memoria suscipi non habens esse sine actuali intellectu, verbum divinum representans*; Unde communiter requiritur, quòd verbum mentis verbum divinum representet, quod si sic est, certum etiam est, melissimum Doctorem tale verbum in creatis admittere, ut colligi poterit ex Cantibus signanter ferm. 81. ubi anime cognitionem cum verbo, & imaginem constituitur ex eo, quòd verbum divinum representet, ubi multa de verbo divinis subtiliter dicitur, quæ ad Theologos portissimum spectant, inter alias cognationes cum habet, quæ consistit in actu liberi arbitrii, quòd si anima habet cognationem in hoc actu, nec negari non poterit etiam habere in actu intellectu.

Quo supposito tanquam certo potissima est difficultas, in quo consistat verbum mentis, ex omnibus quæ in intellectu requiruntur; an videlicet sit species imprecisa prout actuali intelligentia? An ipsum objectum secundum esse reale, vel secundum esse cognitum? Vel an sit habitus, vel actio de preadimento actionis, per quam intellectus producit qualitatem intellectuionis? An verò sit ipsa qualitas intellectuionis? An utrumque simul. Complutenses existimant verbum mentis esse qualitatem realiter distinctam à qualitate intellectuionis. Verum

Dico: *Verbum mentis citatur in ipso intellectu.* Ita Doctor supra, &

Probatur primò, *Auctoritate D. Augustini 15. Trinit. cap. 10. Formata cogitatio de re, quam scimus, verbum est; Ex 16. Cogitatio quippe nostra perveniens ad id, quod scimus, & inde formata, verbum nostrum est.* Et, de Trinit. cap. 9. *Conceptam rerum notitiam tanquam verbum apud nos habemus.* Et cap. ult. *Est igitur quedam imago Trinitatis ipsa mens, & mentis pars, quæ proles ejus est, atq; se ipsa verbum ejus.* Et ante. *Verum igitur (inquit Scotus) secundum ipsum est actus intelligentiæ, ut patet re. Notitia enim correspondet intelligentiæ.* Verbum etiam non est sua actuali cogitatione sicut pater. Augustini auctoritates plures, qui cupit, inveniet apud Nebridium, hæ sunt breviores, & solemniore.

Probatur secundò, *Auctoritate D. Bernardi ferm. 80. in Cant. ubi de verbo divino ait: Audis de imagine patris. Verbum est veritas, est justitia, est sapientia, & est hæc imago. Cujus? Justitia, sapientia, & veritas. Est enim imago hæc justitia de justitia, sapientia de sapientia, veritas de veritate, quasi de lumine lumen, de Deo Deus. Harum rerum nihil est anima, quoniam non est imago, est tamen earundem capax, apprensivus, & inde fortassis ad imaginem. Sed anima est capax intellectuionis, ergo est capax veritatis, justitiæ, luminis & consequenter Verbi, quia per Verbum*

Potentia vitalis est firmul activa, passiva & operativa.

unde sicut intellectuio, præter qualitatem absolutam, dicit tendentiam ad objectum, quæ se habet per modum expressionis, & representationis objecti, ita etiam volitio præter qualitatem dicit tendentiam ad objectum, non illud representando, sed quasi amplectendo & possidendo. Ex dictis itaque infero primò, omnem potentiam vitalem esse simul *Productivam*, seu *Activam*, *Passivam*, & *Vitaliter operativam*; *Activam*, in quantum producit suum actum, *Passivam*, ut recipit, & *operativam*, quatenus mediante termino producto, & in se recepto vitaliter in objectum tendit. Infero secundò: Omnem potentiam vitalem, tam agendo quam operando exerceri vitaliter diverso tamen modo, nam agendo exercetur vitaliter vita *Physica*, operando vitâ intentionali, & primum spectat ad genus causæ efficientis, secundum quasi ad genus causæ formalis, quatenus actus per modum formæ constituit potentiam operantem, eamque cum objecto conjungit, & intentionaliter unit. Objectiones quæ contra conclusionem nostram adferri possunt solvuntur facile per hoc, quòd qualitas illa connotet secundariò relationem ad objectum, non quòd primariò in ea consistat.

VII. Potest intellectio à solo Deo produci.

Quæres primò: An intellectuio, aut alius actus vitalis possit à solo Deo produci, absque concursu potentie & objecti? Respondeo affirmativè cum Doctore 1. d. 17. q. 3. Probatur, quia quidquid potest Deus simul producere cum causa creata efficienter, potest se solo, modo effectus sit ens absolutum, quia in hoc nulla est implicancia, sed producit intellectuionem cum causa creata, quæ est qualitas absoluta, ergo se solo potest illam producere.

VIII. Intellectio potest poni in lapide.

Quæres secundò: Utrum intellectuio possit poni in lapide? Respondeo affirmativè. Patet ex dictis in Logica p. 3. d. 3. q. 6. Et ratio est, quia non implicat.

Dices: Ergò lapis intelligeret. Probatur illatum: Effectus intellectuionis est reddere subiectum intelligens. Respondeo nego illatum, cujus probationis antecedens distinguo; si subiectum sit capax concedo antecedens, si non nego antecedens, & consequentiam. Itaque ut intellectuio faciat suum subiectum actu intelligens, requiritur in ipso vis perceptiva talis intellectuionis in actu primo, quæ vis cum sit ipse intellectus, & in lapide non reperiatur, lapis non intelligeret.

IX. Intellectus potest plura simul intelligere.

Quæres tertio: Utrum intellectus simul plura intelligere possit uno actu? Respondeo posse simul & semel plura intelligere per modum plurium, non tamen uno eodemque actu, nisi objecta sint subordinata per modum inferioris, & superioris; nec potest tot intelligere, quin plura in infinitum, nec tam perfecte plura, quam solum unum.

Probatur prima pars, quia visus attingit objecta disparata simul, ut albedinem chartæ, & nigredinem literarum, ergò & intellectus. Deinde intellectus simul intelligit unum referri ad aliud, ergò. Reliqua patent ex finitate, & limitatione intellectu.

bum creatum nihil aliud intelligitur, quam illud quod est Veritas, Sapientia, Intellectio.

IV. *Rationibus probatur.*

Probatur Ratione primò: Illud est verbum, quod est imago & similitudo objecti, sed intellectio est imago & similitudo objecti; ergo est verbum: alioquin sequeretur, quod ejusdem rei duæ imagines in eodem intellectu darentur.

Probatur secundò: Illud est verbum, quod producitur per dictionem, sed intellectio producitur per dictionem; ergo est verbum mentis: Patet major, probatur minor, quia per dictionem produci nihil est aliud, quam produci per actionem intellectus, sed intellectio producitur per actionem intellectus, ergo.

Significantur dictionum operationes.

Probatur tertio: Quia nihil congruentius assignari potest, ergo: probatur antecedens, quia si esset aliquid verbum mentis præter ipsam intellectioem esset aliquid ex enumeratis opinionibus, nihil horum esse potest, ergo: probatur minor, quia non species intelligibilis prior natura actu intelligendi, quia verbum est potius effectus speciei, cum procedat ab intellectu secundo specie, & insuper, quia si species esset verbum, nunquam esset species, quin verbum esset, quod est contra experientiam. Et ob easdem rationes hec potest dici, quod sit habitus: Non potest etiam esse objectum, quia secundum esse reale objectum non producitur ab intellectu ad extra, sed præsupponitur productum, verbum autem de novo producitur & est insuper non extra, sed intra intellectum; secundum esse cognitum autem objectum per verbum exprimitur & declaratur; ergo secundum hoc esse nequit verbum mentis. Nec tandem potest esse aliquis terminus per intellectum productus, quia ut supra visum est intellectio non est actio propria & Physica, sed solum grammaticaliter, & per quandam analogiam, manet ergo verbum mentis aliud non esse quam ipsum intellectioem.

V. *Obicitur et respicitur D. Augustinus.*

Opponitur auctoritas D. Augustini 8. Trinit. 6. ubi ait: *Phantasmam Carthagini in memoria est verbum ejus*, ubi per phantasmam intelligit speciem, ergo. Deinde 15. cap. 10. dicit: *Verbum quod foras sonat esse signum verbi, quod intus latet*, sed verbum exterius non est signum intellectioem, sed rei intellectæ; ergo res intellectæ erit verbum. Respondeo negando utramque consequentiam, quia verbum exterius signum est, non modò rei intellectæ, sed etiam intellectioem, licet inæqualiter, ut dictum est in Logica, nam primò voces & verba sunt ordinata ad significandas res, secundò ad significandos conceptus; Et quamvis secundariò conceptus significant, ex hoc tamen non potest inferri, quòd magis debeat verbum esse signum rei, quam intellectioem, quia utrumque habet rationem representativam objecti, quare unum representativum dicitur simile alteri representativo & utrumq; verbum. Ad primam auctoritatem dico, D. Augustinum per phantasmam intelligere actualem imaginationem, vel si intelligit speciem, dicendum est, cum locutum fuisse in sensu causali, non verò formali.

F. Amandi Hermann Physica.

alioquin à seipso differtiret dicente 15. de Trinit. *Verbum non pertinere ad memoriam, sed ad intelligentiam, & à memoria produci per actum dicendi.*

Arguitur: Verbum mentis creatum debet esse imago representans verbum Divinum, sed intellectio non est imago representans verbum Divinum, ergo: Probatur minor, quia in Divinis aliud est verbum, aliud intellectio, sed intellectio representat tantum intellectioem; ergo non verbum: Probatur major, quia verbum in Divinis est Persona distincta à Patre & Spiritu Sancto, intellectio verò est communis tribus. Respondeo negando minorem, cum sua probatione, ad cuius probationem dico disparitatem esse, quia in creatis non datur verbum per se subsistens, sed tantum immanens, in Divinis autem datur, unde potius hæc contingit ex diversitate specifica verborum, quam ex defectu sufficientiæ, ut intellectio dicatur verbum.

VI. *Verbum creatum representans Divinum.*

Dico 2. Verbum mentis producitur verè ab intellectu secundo per actionem à seipso distinctam, quæ dicitur dicitio. Ita penes Doctorem subtilcm D. Augustinus expressè lib. 9. de Trinit. cap. 7. ubi ait: *Conceptam verum verarum notitiam tanquam verbum quod nos habemus, & dicendo intus gignimus.* In quibus ultimis verbis agnoscit veram generationem internam, quam appellat dictionem, sed omnis generatio est actio productiva.

VII. *Verbum producitur per veram actionem.*

Probatur etiam à paritate tum verbi Divini, quod non immediatè seipso, sed per veram generationem à Patre producitur, tanquam terminus; nec refert, quòd ipsa productio activa sit identificata entitati Patris, & passiva entitati verbi, quia hoc non arguit verbum non produci neque veram generationem distinctam, sed provenit ex rationibus formalibus talis actionis ob summam simplicitatem & infinitatem, sicut non arguit verbum mentis esse verum verbum, licet sit accidens, cum tamen in Divinis sit substantia: Tum à paritate verbi vocalis, quod producitur per veram locutionem, & dictionem corpoream; ergo etiam verbum mentale sic producitur.

Probatur autem actionem illam esse verè distinctam ab intellectu secundo, quia tunc actio est realiter distincta (per actionem intelligo relationem dependentiæ in fieri à sua causa) quando ita procedit effectus à sua causa, ut simpliciter ab alia possit produci, sed idem verbum mentis in entitate sua potest produci à diversis principiis; ergo producitur per veram actionem distinctam: Probatur minor, nam in primis potest produci totaliter ab ipso Deo, secundò cum habitu, vel sine habitu, cum una vel altera specie impressa, in quibus casibus non dicendum est, ipsum quoque verbum variari in entitate, quia alioquin habitus non daretur ad faciliter, sed ad simpliciter posse operari, quia actus qui fit à potentia cum habitu ita essentialiter penderet ab illo, ut nullatenus posset produci ab ipsa potentia, quantumcunque conaretur.

VIII. *Actio productiva verbi est ab ipso distincta.*

H h h h h Probatur

IX.
Illa actio est
dictio.

Probatur tertia pars, nempe hanc actionem esse dictionem: Tum quia Patres sic loquuntur; tum quia illa actio nequit esse intellectio, cum intellectio sit de genere qualitatis & non actionis, sitque operativa, non activa: tum quia actio productiva verbi Divini non est intellectio, quia hæc est ingenita, & perfectio essentialis communis tribus personis antecedens ipsum dicere, quod est notionale spectans ad constitutionem Patris: Tum denique, quia etiam dum nos actualiter intelligimus, datur in nobis aliquid de genere qualitatis, quod appellatur species expressa verbum, sed hoc non est aliquid ingenitum & inproductum, sed verè productum producit per veram actionem à seipso distinctam; ergò etiam verbum sic producit. Sed in Contra

X.
Obijciunt &
explicatur
D. Augustinus.

Opponitur Autoritas D. Augustini, tum 15. Trinit. cap. 7. dicentis: Cum mens apud se verbum habet, ubiq; cogitando habet, quia nihil aliud est apud se dicere, quam apud se cogitare: Tum 5. Trinit. 13. ubi ait: Verbum esse visionem de visione; ergò verbum procedit per intellectionem, & non per dictionem. Respondeo negando consequentiam, quia in primo loco accipit S. Augustinus dicere improprie pro expressione & declaratione objecti, non verò pro productione actuali notitiæ, vel si vult dicere esse cogitare proprie non dicit id verum esse in sensu formali, sed causali & efficiente. Ad secundum locum dico, per visionem in secundo loco intelligere, vel speciem impressam, vel habitualem scientiam & memoriam fecundam, ita seipsum exponit 15. Trinit. 11. cap. 11.

XI.
Qualibet po-
tentia vitalis
habet dupli-
cem actum.

Arguitur: Nulla potentia vitalis habet duplicem actum distinctum, quia unius potentie unus est actus, cum per actus distinguantur; ergò intelligere est idem ac dicere, & consequenter verbum procedit per intellectionem. Respondeo distinguendo antecedens: Nulla potentia habet duplicem actum in eodem genere prædicamento concedo; in diverso, nego. Itaq; intellectus sicut & quæcunq; potentia vitalis habet primò actum de genere qualitatis, tanquam suam ultimam perfectionem, quam producit mediante actione de genere actionis, quæ de se est activa, prima tantum operativa. Et hinc patet quare potius per unum producat, quam per alium. Sed

Instatur: Aristoteles 3. de An. 28. dicit sentire, intelligere, &c. nec esse motum; ergò non fit per actionem distinctam. Respondeo, Aristotelem tantum velle non esse talem motum sicut est in alterativis, quia est tantum ad perfectionem operativam, unde potius inferri debet, dari ad eam actionem, quia motus semper est cum actione conjunctus.

XII.

Arguitur secundò: Si Actio dicendi non est intellectio, sequeretur non esse actionem intellectivam, sed hoc est inconveniens, quia omnis actio intellectus est intellectio, ergò. Respondeo negando sequelam, nec hoc est inconveniens, quia multi sunt actus intellectus, qui non sunt intellectiones, ut est actio quæ abstrahit species à rebus.

Quæres primò: An illa intellectio debeat vocari verbum Mentis, quæ producitur in intellectu à solo Deo? supponitur in quæsito, Deum posse producere intellectionem se solo absq; concursu intellectus creati, cum in hoc nulla sit implicancia, & Deus possit se solo facere quidquid facit cum causa secunda, ergò. Hoc supposito si quis velit contestare, quod verbum non significet quamcunq; intellectionem rei, sed intellectionem ab intelligente productam, sicut filius significat hominem ab homine alio productum, & partus mentis significat conceptum productum à mente, esset quæstio de nomine, & conformiter ipsi responderi deberet, quòd, sicut filius formaliter loquendo dicit productionem ab intellectu, & connotativè intellectionem, & sic fit à solo Deo produceretur talis intellectio, posset dici verbum mentis secundum illud, quod materialiter & connotativè dicit.

Dices: Verbum debet esse proles intelligentis, sed si nõ produceretur ab intelligente non esset proles ipsius, ergò. Respondeo distinguendo majorem conaturaliter, pro magis loquendo, hoc est ex eo, quod intellectus habeat virtutem ipsum producendi, & semper sufficienter applicatur ad ejus productionem concedo majorem; essentialiter, ita ut si intellectus non habeat talem virtutem intellectu præterea defineret esse verbum, nego majorem.

Quæres secundò: An Visio illa, quæ dicitur Beata, sit rigorosum verbum mentis? Respondeo esse quidem verbum mentis, sed non rigorosè cum Deo in 1. d. 27. s. idè in istis. Ratio est quia ad verbum in rigore requiritur, quòd non tantum sit naturalis similitudo objecti, sed etiam naturaliter producta, unde licet D. Augustinus eam quandoq; vocet verbum mentis, loquitur in laxiori acceptione.

Probatur secundò: Quia Verbum debet gigni à memoria fecunda; ergò à totali principio naturali, quia memoria fecunda constituitur ex intellectu & objecto vel specie; ergò non tantum ex parte potentie, sed etiam objecti debet gigni naturaliter, alias non esset proles objecti & imago, cui magis debet assimilari, sed lumen gloriæ non est species objecti, & magis se tenet ex parte potentie, quam objecti; ergò, ex ipso & intellectu non potest institui memoria fecunda, & consequenter licet intellectus lumine gloriæ perfusus naturaliter agat, & gignat visionem, quia tamen objectum liberè, & supernaturaliter agit, visio beata non gignetur à memoria fecunda, quæ ex objecto & potentia constituitur.

Dices: Sanctissima Virgo Maria naturaliter, & verè produxit Filium, licet habuerit concursum supernaturalem supplementem ea quæ sunt alioquin Patris, ex hoc præcisè, quòd ipsa habuerit naturalem potentiam generandi, ergò etiam visio beata verè dicitur & rigore verbum & proles mentis, quia producit à potentia habente virtutem naturalem prædicandi. Respondeo negando consequentiam, disparitas est, quia Christus ut homo petebat naturaliter produci à Patre & Matre, consequenter concursus Spiritus Sancti liber per accidentem fuit.

fuit, & sic non variavit naturalem producendi modum beatæ Matris, visio autem beata non petit naturaliter produci, sed liberè per essentiam moventem liberè, quod patet ulterius ex processione Spiritus Sancti, quæ non dicitur Generatio, nec ipse Filius, licet sit in similitudinem naturæ, ex hoc præcisè, quia fit liberè & non naturaliter. Unde D. Augustinus s. de Trinit. cap. 14. dicit: *Filius procedit ut natum, Spiritum Sanctum ut datum.*

QUÆSTIO IX.

De Reliquis actibus Intellectus.

I. In actibus Intellectus explicandis hic sunt plures Scholastici fusissimi cum tamen alibi non fuerint strictiores; Ego, quia de apprehensione, iudicio & discursu satis egi in Libris Analyticis, & de interpretatione non puo sine Entium multiplicatione hic repetenda esse. Restant tamen in specie explicandæ aliquæ intellectiones & præcipuè Quid sit notitia intuitiva? quid abstractiva? Et quid comprehensiva? quas etiam breviter expediam.

II. Itaq; Circa notitiam intuitivam & abstractivam explicandam varii sunt dicendi modi, nam aliqui dicunt cognitionem intuitivam eam esse, quæ est rei existentis, ut existentis sub replicatione, & sic volunt semper esse de re singulari: cognitionem verò abstractivam esse, quæ est naturæ & essentia secundum se, abstractendo ab existentia eius. Alii dicunt cognitionem intuitivam & abstractivam non distingui ex parte termini, sed ex parte principii productivi, ita quòd intuitiva producat ab ipso objecto in propria existentia immediatè, abstractiva verò quæ producat ab objecto ipso in specie, vel ab ipsa specie; alii distinguunt ex utroque motivo & quidem dicendo existentiam esse rationem movendi intellectum, non rationem cognitam. Alii denique dicunt cognitionem intuitivam esse rei secundum omnes suas formalitates in ipsa repertas, non verò abstractivam. Sed

III. Dico I. Neuter modus ex allegatis distinguit sufficienter notitiam intuitivam ab abstractiva. Ita deduco ex Mastrio. Et

Probatur per singulos modos, Nam in primis ultima non distinguit has duas notitias, sed adhuc confundit intuitivam cum comprehensiva, quia hæc fit secundum omnes formalitates in objecto repertas: Et e contra potest dari notitia abstractiva, quæ cognoscat omnes formalitates in objecto repertas, qualis fuit ea, quæ cognoverunt Angeli per speciem Essentiam Divinam distinctè: Deinde potest videri Deus intuitivè secundum unam formalitatem non visà alterà, & defacto videtur albedo intuitivè sine differentia individuali. Non explicat etiam benè tertius modus, quia tam in notitia abstractiva, quam intuitiva quidditas & natura sunt ratio cognoscendi & terminandi, & existentia se habet solum per modum conditionis sine qua non, quatenus quidditas rei

nequit notitiam intuitivam terminare, nisi existat. Refutatur etiam secundus modus, quia etiam ad notitiam intuitivam gignendam concurrere potest species ut patet de visione, unde dici solet rationem notitiæ intuitivæ etiam consistere cum præsentia speciei, dummodo cognitio non terminetur ad objectum ut in specie relucens, sed ad ipsum ut in propria existentia præsens, nam in tali casu species non concurreret ut concausa intellectiois, sed ut effectus aliquis prævius, quæ tunc produci potest, ut quando objectum est futurum absens, illud ipsum cognoscere possit sine recursum ad propriam existentiam, sequitur itaque istas duas notitias non solum ex parte principii, sed etiam ex parte termini debere distingui. Nec placet denique primus dicendi modus, nam in primis non omnibus cognitio rei existentis & præsentis est intuitiva, nam licet hæc non tendat nisi in rem præsentem, attamen potest etiam res præsens abstractivè cognosci, frequenter etenim abstractiva cognitio tendit in res quatenus extiterunt, & in ipsas existentias eorum. Itaq;

Dico 2. Cognitio intuitiva ea est, quæ fit sine specie impressa permanente diu sine præsentia objecti, ut concausa terminata ad rem in propria natura & existentia præsentem; Cognitio verò abstractiva, quæ fit mediante specie impressa sine objecto nata permanere terminata, ad rem ut existentem in specie. Patet ex refutatione aliarum sententiarum, & quia optimè & melius explicari non possunt, nam notitiæ intuitivæ simpliciter essentialis est, quòd fiat ex præsentia objecti, abstractivæ verò si quandoque contingat merè accidentali; quia fit per medium, quod præscindit ab existentia & non existentia. Verum addidi in descriptione cognitionem intuitivam fieri sine specie impressa permanente objecto absente, quia si talis esset, quæ non diutius maneret, quam ipsum objectum præsens est, ut est species visibilis, vel saltem non diu post, ut est species soni & Echo, non impediret intuitivam cognitionem benè tamen si naturæ essent permanere etiam objecto cessante, essentque indifferentes ad præsentandam rem absentem, vel præsentem, quia talis faceret cognitionem abstractivam.

Dices: Deus cognoscit intuitivè omnes Creaturas, & tamen ens non attingit in propria natura existentes; ergò malè descripta cognitio intuitiva. Respondeo distinguendo alteram partem antecedentis, non attingit Creaturas in propria natura existentes, vel in alio eminentius & perfectius continente secundum totam entitatem & cognoscibilitatem concedo; in alio diminutè representante, nego antecedens & consequentiam. Natura itaque Divina res creatas perfectius representat, quam ipse in se, species verò valde diminutè. Et esto quòd sit alius modus cognoscendi in se, cognitio DEI respectu Creaturarum est intuitiva respectu primarii objecti, non verò respectu secundarii. Sed

IV. Describitur cognitio intuitiva & abstractiva.

F. Amandi Hermann Physica.

Hhhhh a Dices